

Katowice School of Technology

Information aspects of socio-economic systems' development

**Information aspects
of socio-economic systems' development**

**edited by Aleksander Ostenda
and Tetyana Nestorenko**

**Series of monographs Faculty
of Architecture, Civil Engineering
and Applied Arts**

Katowice School of Technology

Monograph 5

Chairman of the Katowice School of Technology Press Editorial Board
dr inż. arch. Cezary Wawrzyniak

Scientific editors
dr Aleksander Ostenda and dr Tetyana Nestorenko

Editorial board

Maryna Azhazha – PhD, Associate Professor, Zaporizhzhya State Engineering Academy (Ukraine)

Marcin Bochenek – mgr, Katowice School of Technology

Bordoussov Oleg – PhD, Associate Professor, al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Vladimír Gonda – prof. Ing., PhD., the University of Economics in Bratislava (Slovakia)

Nadiya Dubrovina – PhD., the University of Economics in Bratislava (Slovakia)

Wojciech Duczmal – PhD, Vice Rector, the Academy of Management and Administration in Opole

Paweł Mikas – Head of the Department of Promotion and Development, Katowice School of Technology

Sylvia Pawlikowska-Musiewicz – mgr inż. arch., Vice-Dean, Katowice School of Technology

Jana Péliová – PhD., Ing., Director of the Institute for International Relations of the University of Economics in Bratislava (Slovakia)

Magdalena Wierzbik-Strońska – Vice-Rector, Katowice School of Technology

Reviewers

D.Sc, Associate Professor Oleh Karyy
PhD Oleksandr Nestorenko

Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and
Applied Arts Katowice School of Technology
Monograph - 5

The authors bear full responsible for the text, quotations and illustrations

Copyright by Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, 2016

ISBN: 978-83-942093-3-9

Editorial compilation
Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej Katowice
ul. Rolna 43 40-555 Katowice
tel. 32 202 50 34, fax: 32 252 28 75
www.wst.pl / www.wydawnictwo.wst.pl

TABLE OF CONTENTS:

Introduction	6
Part 1. Spatial aspects of socio-economic systems' development	8
1.1. Analysis of the basic algorithm to stabilization of society in crisis conditions	8
1.2. Interregional cooperation of Ukraine in terms of European integration	13
1.3. Taxes and investment allocation	22
1.4. The economic mechanism of transfer pricing in the global economy	29
1.5. Improving infrastructure and information support cross-border markets	37
1.6. Conceptual model of management by development of the socio-economic systems	44
1.7. Methodological analysis tools of innovation development at the global, national and regional levels	53
1.8. Development of intellectual capital as the basis of national competitiveness in the world economy	61
1.9. Conceptual frameworks of political conflicts in the information confrontation	69
1.10. Modifications of forms and methods of government regulation of economy as factor for stable economic development	77
Part 2. Information aspects of socio-economic development of regions	86
2.1. Synergy of regional and socio economic development in Ukraine as a constituent part of euro integration processes	86
2.2. Some results of socio-economic development of regions of Ukraine and the differences of regional of index human development	95
2.3. Environmental development as part of social and economic potential of the region	104
2.4. Theoretical and methodological approaches to food security on regional level	111
2.5. The demographic security of the border region	119
2.6. Role of integration processes in regional transformations of the world economy	128
2.7. Investment instruments of stimulating ecological development of the region	134

2.6. Role of integration processes in regional transformations of the world economy

2.6. Роль інтеграційних утворень в процесах регіональних трансформацій світового економічного простору

Важливість та наростання впливовості інтеграційних міждержавних утворень на напрям розвитку світової економіки є беззаперечною ознакою сучасного етапу глобалізації. До інтеграційних процесів залучені сьогодні майже усі країни, причому різних рівнів розвитку. Мабуть найінтенсивнішою інтеграцією характеризується Європейський Союз, у зв'язку з чим багато інших держав намагаються використовувати ті інструменти взаємодій, які засвідчили свою ефективність саме в цьому інтеграційному утворенні.

Поширення різноманітних форм, перш за все, торговельних угод, змінюють риси світової торговельної системи. У зв'язку з цим характер та зв'язки між регіональними інтеграційними утвореннями та багатосуб'єктною торговельною системою знаходяться в полі дискусії як економістів, так і урядовців.

Дослідження ефективності міждержавних інтеграційних утворень ускладнюються поліваріантними варіантами розвитку економік як наслідку суттєвих екстерналій зовнішньоекономічних операцій, географічної делокалізації виробництв, масштабної фрагментації виробничо-збутових ланцюжків, фінансової мобільності і т.д. та в цілому недосконалості конкуренції.

Механізм конкуренції є аналогом дисипації в економічній системі, оскільки конкуренція може виконувати цілий ряд функцій в процесі її самоорганізації. Будучи тим середовищем, в якому виникають флуктуації (інновації, нові комбінації чинників виробництва), конкуренція в той же час "розмиває" неоднорідності, виступаючи "як чинник когерентності, встановлення зв'язку між структурами, узгодження структур, що розвиваються в різному темпі, в єдине ціле (цілісну еволюціонуючу структуру)" [1, с. 86].

Економічна інтеграція має далеко неоднозначне «забарвлення». Можна говорити про негативну інтеграцію, яка дискримінаційно звужує можливості національних інститутів в площині впливу на розвиток держави, звужує можливості розширення економічної свободи. З іншої сторони, існує позитивна інтеграція, результатом якої може стати перейняття вже розвинених інститутів та їх імплементація у національний простір.

Проблема недосконалості інституційного забезпечення розвитку держави є одним із ключових для багатьох країн, що розвиваються, в тому числі й для України. Щороку авторитетні міжнародні організації проводять оцінювання економік за різноманітними ознаками. Дані за такими рейтингами, розглянуті в динаміці, можуть стати інтегральною оцінкою проведених змін у національних економіках та слугувати інформаційним джерелом для визначення позиції кожної держави в світовій спільноті.

Відповідно до дослідження Всесвітнього економічного форуму, Україна за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши за рік три позиції (у попередньому рейтингу займала 76-у позицію) (табл. 1).

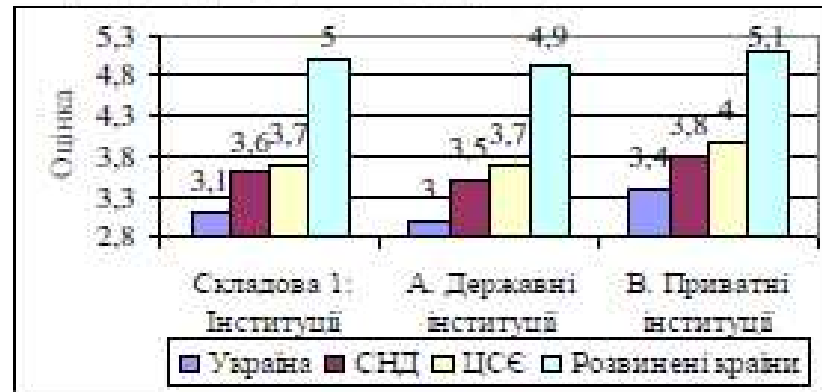
Таблиця 1. Результати оцінювання інституційного забезпечення ведення бізнесу в Україні

Індекс глобальної конкурентоспроможності (позиції України за інституційними складовими)		2014-2015 (серед 144 країн)	2015-2016 (серед 140 країн)
		76	79
ІНСТИТУЦІЇ		130	↑130
	Державні установи	131	↑130
	право власності	135	↑131
	етика і корупція	120	↑107
	зловживання впливом	131	↑125
	марнотратство державних витрат	138	↑134
	безпека	124	132↓
	Приватні установи	120	↑110
	корпоративна етика	98	↑76
	підзвітність	127	130↓

Примітка: [2].

Інституції залишаються найслабшим місцем конкурентоспроможності української економіки. Такий результат є одним

із найгірших не лише відносно країн ЄС та інших розвинених економік, а й порівняно з найближчими сусідами. За рівнем розвитку інституцій Україна поступається усім країнам СНД, за винятком Росії та Киргизії, у яких – 133-є і 137-е місця відповідно (дані 2012 р.) (рис. 1).

* ЦСЄ – країни Центральної та Східної Європи.

Рис. 1. Оцінки складової інституцій та її компонентів для України та груп країн Індексу глобальної конкурентоспроможності

Джерело: [3].

Цікавим є той факт, що державні інституції зазвичай розвинуті на нижчому рівні, ніж приватні, що пояснюється різницею в стимулах до економічної активності державного та приватного сектору.

Отже, в синергетичній економіці, інститут – це самоорганізаційний об'єкт, що має свою місію, матеріальні і соціальні основи, опосередкує, координує і регулює взаємодії людей за допомогою сукупності правил і норм, які додають цим взаємодіям певну процедурну і конструктивно – технічну форму. Інститут виступає як узагальнювальна логічна конструкція, яка дозволяє упорядковувати, структурувати і стабілізувати економічні відносини, додавати їм стійкість і визначеність, служити передавальним механізмом між економічними процесами і цілеспрямованими діями з їх зміни [4, с. 17].

Якість інститутів, з однієї сторони, визначається, а з іншої – чинить зворотній вплив на усю економіку держави. Зростання рівня прозорості кордонів стосовно міжнародних трансакцій лежить в основі акселерації інтеграції ринків. Майже кожна держава світу на сьогодні є або партнером регіональних торговельних угод або принаймні є учасником якогось регіонального блоку.

Дуже важливим є поєднання економічної та інституційної інтеграції. Д. Броу доводить, що економічна та політична інтеграції справляють взаємодоповнюючий вплив на активність суб'єктів господарювання. Економічна інтеграція, яка не супроводжується політичною, може знизити ступінь інноваційності та послабити темпи зростання ринку, оскільки підприємства зосереджені виключно на пошуку власної економічної вигоди [5, с. 1]. Сьогодні регіональні утворення на міжнародній економіко-політичній арені набувають все більшої ваги. Як зазначає німецький дослідник Хеттне [6], можливі наступні 3 основні моделі регіональних утворень: торгівельні об'єднання, військово-політичні блоки і транснаціональні формації, як результат регіоналізації знизу на основі регіональної ідентичності. Визначення різниці між різними видами регіональних торговельних угод є основою розмежування вигод та негативних ефектів від участі держави в них.

Далі наведений перелік регіональних торговельних угод в порядку зростання ступеня прояву інтеграційної сили:

1. Угоди про преференційну торгівлю
2. Угоди про вільну торгівлю
3. Митні союзи
4. Спільні ринки
5. Економічні союзи
6. Економічні та політичні союзи

Різноманітність форм міждержавних інтеграцій подано в табл. 2.

Таблиця 2. Основні типи міжнародної економічної інтеграції

Інтеграційні ознаки	Зона вільної торгівлі	Митний союз	Спільний ринок	Економічний союз	Повне економічне об'єднання
Скасування тарифів та квот	Так	Так	Так	Так	Так
Спільні зовнішні тарифи	Ні	Так	Так	Так	Так
Мобільність факторів	Ні	Ні	Так	Так	Так
Гармонізація економічного законодавства	Ні	Ні	Ні	Так	Так
Загальна уніфікація економічного законодавства	Ні	Ні	Ні	Ні	Так

Джерело: [7, с. 9].

Найбільш значними в світовій економіці є наступні інтеграційні утворення у формі економічних союзів: Європейський Союз, Північноамериканська асоціація вільної торгівлі (НАФТА, North American Free Trade Agreement), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН, Association of Southeast Asian Nations).

Торгівля в межах даних інтеграційних утворень відбувається досить інтенсивно, що підтверджують відповідні статистичні дані (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка експорту та імпорту держав в межах окремих інтеграційних утворень та поза ними

Рік	2010		2011		2012		2013		2014	
	В межах групи	Решта світу	В межах групи	Решта світу	В межах групи	Решта світу	В межах групи	Решта світу	В межах групи	Решта світу
<i>ЕКСПОРТ</i>										
ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) plus China, Japan and Republic of Korea	35,59	64,41	36,14	63,86	36,17	63,83	35,79	64,21	35,17	64,83
EU28 (European Union)	64,85	35,15	63,76	36,24	61,98	38,02	61,22	38,78	62,61	37,39
NAFTA (North American Free Trade Agreement)	48,74	51,26	48,32	51,68	48,58	51,42	49,23	50,77	50,23	49,77
<i>ІМПОРТ</i>										
ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) plus China, Japan and Republic of Korea	45,45	54,55	43,45	56,55	43,12	56,88	42,20	57,80	42,48	57,52
EU28 (European Union)	57,81	42,19	57,35	42,65	56,35	43,65	57,77	42,23	58,83	41,17
NAFTA (North American Free Trade Agreement)	33,90	66,10	33,69	66,31	34,08	65,92	34,71	65,29	35,13	64,87

Джерело: побудовано автором на основі бази даних UNCTAD (8).

Торгівля між Україною та країнами Європейського Союзу ведеться досить жваво, проте, динаміка експорту (рис. 2) показує наростання розриву між показниками взаємного експорту за період 2000-2008 рр., та відносне зближення обсягів взаємних потоків у наступні роки.

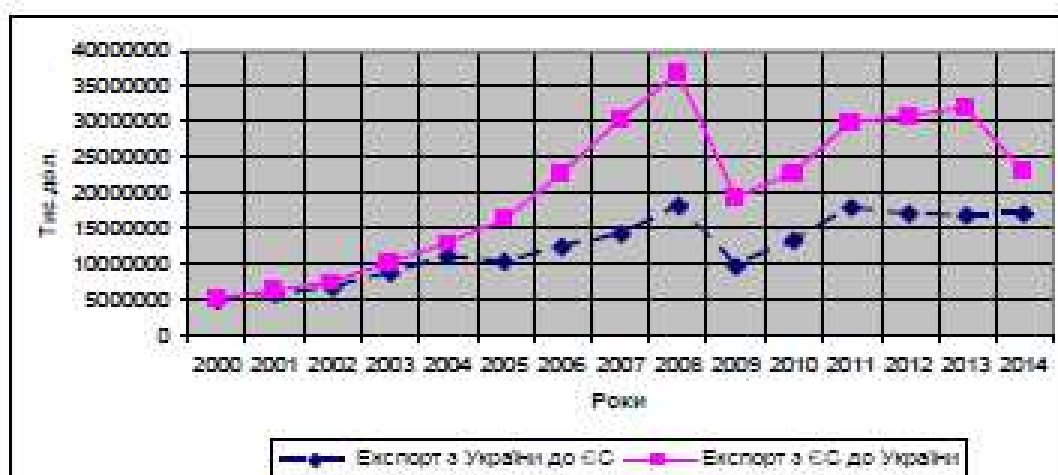

Рис. 2. Динаміка взаємного експорту між Україною та ЄС
 Джерело: побудовано автором на основі Баз даних UNCTAD [8].

Зміни, які притаманні економіці України на шляху утвердження її конкурентоспроможності, висунули питання балансу інтенсивності протекціоністських заходів та підвищення рівня лібералізації на одне з важливих місць серед пріоритетних напрямів досліджень.

Досліджуючи проблематику співвідношення національного та глобального, Е. Кочетов зазначає: «сучасна світова економіка – це складна мозаїка із держав та наддержавних транснаціональних утворень – інтернаціоналізованих відтворювальних ядер (циклів). За цих обставин національні економіки перетворюються на інтернаціональні, а на світовій арені взаємодіють не країни, а країни-системи. Йдеться про невідповідність економічних кордонів країн-систем кордонам національних держав внаслідок «проникнення» інтернаціональних відтворювальних ядер крізь національні економіки та «виривання» з них окремих анклавів для участі в глобальних циклах» [9, с. 118].

Проте, найбільш ефективно можна використовувати можливості, що відкриваються перед державою після інтегації у певне регіональне утворення можна лише після подолання внутрішніх перешкод, одними з яких є й тіньовий зовнішньоекономічний оборот, який може бути зменшений за рахунок трансферного ціноутворення, обов'язкового декларування доходів, автоматичного обміну інформацією, розробкою та реалізацією заходів антиофшорного спрямування, прозорого оподаткування іноземних компаній.

Література

1. Князева Е.Н. Синергетическое расширение антропного принципа / Е.Н.Князева, С.П.Курдюмов // Синергетическая парадигма. Многообразие поисков и подходов. М.: Прогресс – Традиция, 2000. – С. 80-114.
2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-onkurentospromozhnosti-0>.
3. Звіт про глобальну конкурентоспроможність за 2012 рік Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>.
4. Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем : монографія / В.П.Решетило, Г.В.Стадник, І.А.Островський та ін.; за заг. ред. В.П.Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2013. – 241 с.
5. Brou D. Economic integration, political integration or both? / Brou D., Ruta M. Journal of the European Economic Association. Vol. 9(6), 2007. – 40 p.
6. Hettne B. Globalization and the New Regionalism / B. Hettne, Globalism and new regionalism. – London: MacMillan Press Ltd, 1999. – 36 p.
7. Jovanovic M. The Economics Of International Integration / M. Jovanovic Second Edition, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland and Global Studies Institute, University of Geneva, Switzerland, 736 pp.
8. UnctadStat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org>.
9. Геоэкономика: Освоение мирового экон. пространства: Учеб. для вузов по курсу "Мировая экономика" / Э.Г.Кочетов. – М.: НОРМА, 2006. – 528 с.

2.7. Investment instruments of stimulating ecological development of the region

2.7. Інвестиційні інструменти стимулювання екологічного розвитку регіону

На сьогодні сталий розвиток регіонів України найсильніше гальмується проблемами, що виникають у екологічній сфері. Саме за рівнем екологічного розвитку регіони нашої держави характеризуються найвищим рівнем асиметричності та щорічним посиленням дивергенції. За таких умов постає питання пошуку фінансових інструментів стимулювання екологічного розвитку регіону. При цьому в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів в регіонах України пріоритетна роль у процесах забезпечення їх екологічного розвитку відводиться саме інвестиціям.